

Különösen figyelemre méltó, hogy a kötet szerzői a magyar nyelv olyan aspektusait vizsgálják, amelyek a szintaktikai és morfológiai sajátosságok mellett a nyelvhasználati kontextusokat és a jelentésbeli tényezőket is fókuszba helyezik. Ennek köszönhetően a tanulmányok eredményei számos új meglátással gazdagítják a nyelvészeti diskurzust, és több esetben kiindulópontként szolgálhatnak a további kutatások számára. A lektori hozzászólásokban megfogalmazott észrevételek tovább növelik a kötet értékét: rámutatnak a vizsgálatok finomhangolási lehetőségeire, és arra ösztönzik a szerzőket, hogy jövőbeli kutatásaikat újabb aspektusok bevonásával mélyítsék el. Emellett a könyv nem csupán az elméleti nyelvészet számára szolgáltat releváns tanulságokat, hanem a nyelvtechnológia és az alkalmazott nyelvészet területén dolgozók is hasznosíthatják az itt bemutatott eredményeket és módszereket, többek között a korpuszokra épülő nyelvmodellek fejlesztésében vagy az oktatásban. Összességében a kötet tanulmányainak magas szakmai színvonala, az adatok körültekintő feldolgozása és a módszertani újítások együttesen teszik ezt a munkát meghatározóvá a magyar nyelv korpusz alapú kutatásának jelenkori palettáján.

Hivatkozott irodalom

- FURKÓ BÁLINT PÉTER 2020. *Discourse Markers and Beyond: Descriptive and Critical Perspectives on Discourse-Pragmatic Devices across Genres and Languages*. Springer International Publishing, Cham.
- GAETA, LIVIO 2007. On the double nature of productivity in inflectional morphology. *Morphology* 17/2: 181–205.
- TOLCSVAI NAGY GÁBOR 2009. A magyar segédige + igenév szerkezet szemantikája. *Magyar Nyelvőr* 133: 373–393.

FURKÓ PÉTER
Károli Gáspár Református Egyetem

Pusztay János, Egy nyelvcsalád tündöklése és ...?

Magyar Esszék, Nap Kiadó, Budapest, 2023. 483 lap

Előttünk egy vaskos könyv. A borítóján található térképen nyelvrokaink elhelyezkedése látható (egy nagy hibával és több kis pontatlansággal). Az ismertetendő nagyszabású munka kérdéses címét írója a mű előszavában (5–6) kiegészíti. Könyvét a finnugor (uráli) nyelvcsalád közelmúltjának és főleg jelenének bemutatása során elsősorban e népek nyelvéről ad összképet, és a nyelvcsalád megmentését tekinti írása céljának.

Az alkotás szerkezetét jól visszaadják 11 fejezetének (plusz irodalomjegyzék) és ezen belül számos alfejezetének címei. Véleményem szerint a címek szerint rendezve áttekinthetjük a kitűnő felépítésű és szerkezetű munkát.

1. Fakuló nyelvi tarkaság. A világ nyelvi képe (7–34). E fejezet számos olyan kérdést vet fel, amelyek az embert, gyakran a szakembert is foglalkoztatják. Mitől nyelv egy idióma? A szerző az ismert skandináv és szláv nyelvi kölcsönös érthetőség,

a beszélők politikai státusza és a közösség öntudata mellett szóba hozza a csángók nyelv-változatát is. A csángók, mint ismert, önmagukat – a románok pravoszláv hitével szemben – római katolikus vallásuk alapján magyarnak tartják. (A szerző vagy külön nyelvjárásként, vagy „a magyarhoz közel álló nyelvként” kezeli őket.) A finnugor nyelvrokronok közül a mordvinok és a cseremiszek nyelvváltozatai (az erza és a moksa, ill. a mezei és a hegyi) között is erős a nemzeti öntudat. – Anyanyelvünk a beszélők száma szerint a 40–50. helyen áll a világ nyelvei között (a legfontosabb három nyelv: az egy milliárdnyi kínai, a 350 millió angol és a 250 millió spanyol, vagyis a legtöbb anyanyelvi beszélővel rendelkező nyelv: a kínai [a földön az emberek 16%-a], az angol [8%] és a spanyol [5%]). – A nyelvek digitális vizsgálatát (súlyozását) vizsgálva egy magyar kutatás a nyelveket négy csoportba osztja: virágzó, vitális, örökségi és csendes nyelvekre. Eszerint vitális nyelv a magyar, a finn, az ész, a lapp, a cseremiszt és a votják. Az örökségi nyelvek (ilyen pl. a latin) közé tartozik 14 uráli nyelv/nyelvjárás (például a vogul és az osztják is). A csendes nyelvek körében – amelyeknek nincs esélyük a revitalizációra – húsz nyelvváltozatot sorol fel e dolgozat (ezeket – mint pl. az északi vogult, a jazvai zürjént és a tundrai jurákat – szerintem helytelenül nyelvnek nevezi). – A világ nyelvcsaládjait áttekintve a szerző az uráli nyelvek számát napjainkban 30–40-ben szögezi le. Én inkább a klasszikus számot adnám meg, ami BUDENZ, ZSIRAI és HAJDÚ műveiből is kiolvasható. Így például a mænkieli és a kvén a ma általános osztályozás ellenére nézetem szerint nem önálló nyelvek, hanem finn nyelvváltozatok/nyelvjárások. – Közép-Európában, mint ismeretes, hosszú időn keresztül a német volt a közvetítő, mondhatni egy világnyelv. Manapság az angol a föld lakói által kikiáltott világnyelv (ez ellen küzdenek a dél-európai és a dél-amerikai népek). A felsőoktatás angol nyelvű gyakorlata a közelmúltban az észteknél is felmerült. Az Egy nyelvű világ? című zárófejezetben a szerző joggal szögezi le: „amennyiben a világ át-terne egyetlen (...) nyelv használatára, az a nyelv tele lenne szubsztrátum-jelenségekkel, ami a pontos kölcsönös megértést akadályozná” (34).

2. Hányadán állunk? Az uráli nyelvcsalád (35–50). A szakirodalom alapján megadja a rokon nyelvek számát. A három államalkotó nyelven kívül az oroszországi „nagy” nyelveket (mordvin, cseremiszt, zürjént stb.) közli. Ezután a már kihalt (déli szamojéd, finn-volgai) nyelveket sorolja fel, majd pedig, amelyek „elmenőben” vannak, azaz kihalásuk közelinek mondható (a felsoroltak tekintélyes része is, mint fentebb láttuk, inkább nyelvjárásoknak tekintendő). Közülük egyesek (lív, vót) újraélesztése folyamatban van.

3. Holtak feltámasztása, tetszhalottak újraélesztése (51–63). A szerző elsősorban a nyelvhalál (nyelvi genocídium) típusaival, okaival, a nyelvi veszélyeztettséggel és a nyelvvesztéssel, a nyelvtörvénnyel és a nyelvpolitikával foglalkozik. A nem orosz fiatal szülők Oroszországban az orosz nyelv javára megtagadják az anyanyelv továbbadását gyermekeiknek. Saját mordvin példáim: a két erza szülőnek – akiknek egyike anyanyelvét tanítja az iskolában – kislánya nem is ért ősei nyelvén. Vagy: ugyanez elmondható az egyetemi dékán (akinek a felesége is mordvin) kandidátus leányáról is. – A nyelváltás fázisai: 1. üteme: a nyelvcsere általában három nemzedék életében megy végbe; 2. gazdasági okai: az obi-ugorok és a szamojédok a gázkitermelés miatt kiszorulnak ősi lakóhelyükről, és ez hagyományos életformájukat megváltoztatja.

4. Fogalmi tisztázások: a hivatalos, a nemzeti, az államnyelv és a kisebbségi nyelv (64–65). Itt figyelmet érdemel, hogy Oroszországban megkülönböztetik az államnyelvet és a nemzeti nyelvet, minthogy ez az ország nem nemzetállam, hanem soknemzetiségű állam.

5. A nyelvek sorsát meghatározó tényezők (66–210). Kitűnő fejezet, amely a politikától részben, illetőleg attól erősen függő feltételeket vizsgálja. Az oroszországi finnugor népek körében az anyanyelv-választást 1989 és 2020 között – a 2020. évi népszámlálás statisztikája alapján – a szerző részletes, sokirányú táblázatos feldolgozásban ismerteti. Itt ugyanolyan kedvezőtlen a kép, mint a határon túli magyarok körében. Egy nézet szerint a magyar nyelv „elnémul” a Felvidéken és a Délvidéken. (Emellett én afele hajlok, hogy az anyaország helyett hosszú távon elsősorban a Székelyföld tartja meg anyanyelvünket.) Nálunk korlátozott a magyar nyelv használata a tudományos életben. Az MTA „ma nem ismeri el tudományos munkaként a természettudományok, a műszaki és az orvostudományok területén a magyarul írt műveket, csak az angol nyelvűeket” (108). Így aztán, következett a szerző, idővel bizonyos szakterületeken nem fejlődik a terminológia, és a jövőben nem lehet magyarul előadást tartani, illetve publikálni. Az észteknél a szovjet megszállás idején a nyelv volt a nemzeti tudat legfőbb támasza. Ma viszont Észtországban nem látják, hogy az angol nyelv és az amerikai civilizáció éppen olyan ellenség, mint egykor az orosz volt. – A diaszpóra fontos fogalom minden finnugor nép esetében. A jelenlegi szomszéd államok területén élő magyarokat érthetően határon túli magyaroknak – nem diaszpóra magyaroknak – nevezzük, ez utóbbi elnevezés kizárólag a világ többi országában élő magyarokat illeti. A szerző részletesen foglalkozik, és fontos táblázatokat tesz közzé az oroszországi uráli népek helyzetével kapcsolatban. A három független finnugor állam közül a finneket tárgyalva külön említi a manapság önálló nyelvnek tekintett inkeri finnek, a mäenkieli és a kvének identitásának kérdését. A magyarokra térve először határon túli (felvidéki, kárpátaljai, erdélyi, délvidéki és burgenlandi) honfitársaink és a diaszpóra magyarsága lélekszámának alakulását ismerteti 1920 óta. Megismerkedünk a szomszédos országok nyelvpolitikájával. Végül manapság a magyarság létszámát hozzávetőlegesen jó 15 millióra teszi: Kárpát-medence: 13 millió, Nyugat-Európa: 250 ezer, Észak-Amerika: 1 millió 800 ezer, Dél-Amerika: 30 ezer, Ázsia: 230 ezer, Afrika: 10 ezer és Ausztrália: 68 ezer.

Oroszországban a politikától erősen függő feltételek kiindulópontja: V. I. Lenin a történelem hullámvasútján az őshonos népeket anyanyelvükön akarta megnyerni a bolsevizmusnak. A finnugor nyelvű kiadványok kezdeti megjelentetése után az 1950-es években megkezdődött az őshonos nyelvek oroszosítása, és a nemzeti iskolákat bezárták. 1990 után ismét megélnékültek a nemzeti mozgalmak (amelyek – tehetjük hozzá – B. Ny. Jelcin idejében kezdődtek), de – a könyvben részletezve – újabb hullámvölgy következett a 21. század elejétől kezdve. A kisebbségpolitika keretei között három tényezőt vizsgál meg a szerző: a közigazgatás átszervezésének hibáit, a hiányzó falupolitikát, valamint a nyelv és az élettér összefüggését. – Az oroszosítási folyamat kiindulópontja: a 19. században a kazányi professzor, Ny. I. Ilminszkij pedagógiai rendszerének végső célja az őslakosság eloroszosítása volt. V. I. Uljanov (a majdani Lenin) későbbi stratégiájának és taktikájának kialakításában nagymértékben hatott Ilminszkij eszmevilága. Az 1920-as, 30-as években a finnugor népek anyanyelvének fejlesztése – mint olvassuk – az orosz-

sítást (a szovjetizálást) szolgálta. Főleg az 1930-as évek második felében, a sztálini terror idején a szovjet hatóságok felszámolták például a votjákok és a cseremiszek „ellenforradalmi-nacionalista” szervezeteit. Az 1960-as években a szovjet kommunista párt utasítása alapján az általános iskolák első osztályától kezdve áttértek az anyanyelvi oktatásról az orosz nyelvre. Azóta – egy vélemény szerint – a helyi nemzetiségi és nyelvi politikában háromszor történt fordulat: az 1990-és évek elején, 2000 körül és V. V. Putyin 2010-es újraválasztásakor. Jelenleg az oroszországi helyzet elkeserítő; a legrosszabb a votjákoknál, a cseremiszeknél és a mordvinoknál.

6. A nyelv helyzete (211–251). Az oroszországi uráli nyelveket a szerző végigveszi a finnségi nyelvektől a szamojédokig. A legnagyobb meglepetés, hogy a jurák-szamojéd fiatalok körében igen magas az anyanyelv presztízse: 2020-ban 77,37%-uk nevezte e nyelvet anyanyelveként. Nézzük az EU finnugor nyelvű tagállamait! Észtországban 1995-ben fogadták el az új nyelvtörvényt. Itt érdekes módon vita folyt arról, hogy angol legyen-e az ország hivatalos nyelve. Számos ésszerű ellenérv után a javaslatot természetesen elvetették. A finn alaptörvény két nemzeti nyelvet (finn, svéd) és három hazai nyelvet (lapp [három nyelvváltozattal], a cigány és a karjalai) említ. Az 1980 óta érkezett számos bevándorló következtében manapság kb. 150 nyelvet beszélnek Finnországban. A finn nyelvet fenyegető veszélyek között is felbukkan az angol nyelv, és a szakemberek egy sor aggodalmat sorolnak fel a finn nyelv jövőjével kapcsolatban. A magyar nyelv státusza rendszerben van az anyaországban, de a következő jelenségek befolyásolhatják nyelvünk jövőjét: a helyi demográfiai adatok, a nyelvhasználati szféra szűkülése (mint szó volt róla, az MTA egyes tudományterületeken nem ismeri el a magyar nyelvű munkákat), a magyar nyelvi kommunikáció minősége, továbbá a nyelvi terminológia – határon túli – „szétfejlődése”.

7. Nyelvstratégia, nyelvi tervezés, nyelvfejlesztés (252–316). A nyelv használati szintjeit, majd a nyelvtervezés problematikáját tekinti át. A szerző beszámol a sikeres észt nyelvstratégiáról. – Ezt követi a nyelvfejlesztés az oroszországi finnugor népeknél és a lappnál. Részletesen beszél a mordvinokról. Itt a fő probléma nem a terminológia megalkotása, hanem annak az elterjesztése. A szerző helyesen látja, hogy a mordvin szakemberek „nem vették a fáradságot, hogy a szaknyelvet megtisztítsák a felesleges idegen [= az orosz] elemektől”. A lappnál is a terminológia elterjesztése, meggyökereztetése a probléma. Mivel a nyelvet négy országban beszélik, az új terminológia nem tartalmazhat sok jövevényszót. Végül érdekes azoknak a felméréseknek az eredménye, amelyeket a karjalaiban, a cseremiszen, a votjákban és a zürjénben végeztek. E népek körében az új szóalkotásokat az idősebb generáció nem fogadta lelkesedéssel. Ezeket a fogalmakat csak a televízióban használják, és az új fogalmak újszerűsége egyébként is nehézséggel jár. – A nyelv minőségét tekintve az oroszországi finnugor népek nyelvére – akárcsak mint a magyarországi nyelvre is – a nyelvi igénytelenség jellemző.

8. Új egynyelvűség felé (317–369). A kétnyelvűség kérdései témakörben elgondolkodtató M. V. MOSZIN véleménye: „Az etnikai konfliktusok elkerülése érdekében át kell térni az egyoldalú kétnyelvűségről (azaz a kisebbségek kétnyelvűségéről) a kétoldalú kétnyelvűsége (azaz az oroszok is legyenek kétnyelvűek).” (318). – A szerző leszögezi: az iskola lényegében az oroszosítás eszköze. 2017-ben például a mordvin nyelv

kötelező tanítása ellen az orosz szülők tiltakozására a föderáció elnöke megengedhetetlennek tartotta a nem anyanyelvek iskolai tanításának kötelező voltát. – Nézzük az alapnyelv helyzetét az oroszországi iskolákban. A 21. század elején felgyorsult a finnugor nyelvek – mint alapnyelvek – oktatásának csökkenési üteme. A szerző egy emlékezetes 2005. évi mordvin (moksza) faluban tett hivatalos kirándulást egy magyar parlamenti küldöttség tagjaként, ahol a tanulók feltűnően előre fel voltak készítve az anyanyelvi tanórákra. – A finnugor nyelvek oktatásának a helyzete Oroszországban (a karjalai, a mordvin, a cseremis, a votják és a zürjén köztársaságban), a 2017-es felmérésre adott válaszok szerint nem megnyugtató. A mordvin köztársaságban orosz nyelven folyik a tanítás, és az iskolák egyharmadában anyanyelvként tanítják a mordvint (erzát, ill. moksát) és a tatárt. Viszonylag kedvező a helyzet a Hanti-Manysi Autonóm Körzetben lakó osztják és vogul, valamint a Jamal-Nyenyec Autonóm Körzetben élő szamojéd és osztják diákok esetében, ahol az anyanyelvet tanuló gyermekek száma egyre növekszik. (A cseremiszek szomszédságában élő, török származású csuvasok helyzete is elszomorító, itt egyetlen városi iskolában sincs csuvas nyelvű oktatás.) – A sajtó helyzete a következő. A tömegtájékoztatási eszközökben – MOSZIN véleménye szerint – a finnugor nyelveket csak korlátozott mértékben használják. Az információközvetítés anyanyelven a mordvinoknál a legalacsonyabb. A mordvinok zömét alkotó, de nem a köztársaságban élő mordvinok számára az újságok, rádió és televízió teljességgel hozzáférhetetlen. – A könyvkiadás kérdését illetően: a közelmúltban bezárták a Mordvin Könyvkiadót. Egyébként Mordvinföldön a második világháborút követően mintegy 80 mordvin nyelvű könyv jelent meg 1955-ig évenként, a 21. században pedig, például 2001-ben 10, 2002-ben pedig 11 könyv. A többi finnugor nép esetén a vizsgálás nem ennyire erős, és bizonyos helyzetben (például a zürjéneknél a tankönyvkiadásnak köszönhetően) növekedés is kimutatható.

9. Mi a teendő? (370–406). A revitalizáció vagyis a nyelvújjaélesztésnek a kérdése magában foglalja egyrészt a nyelvmentő, a nyelvet újjáélesztő programokat, másrészt a (kezdődő) nyelvcseré visszafordítását. A revitalizáció módjai: 1. a nyelvi fészek: egy óvodás csoport csak a helyi nyelven működik, a gyermek egyáltalán nem ismeri a kisebbségi nyelvet, de egy néhány hónap múlva érti és beszéli is e nyelvet (az uráli nyelvcsaládban ilyen kísérletek: finn [Oroszországban], karjalai, cseremis, permi nyelvek, tavgi-szamojéd); 2. a nyelvi fürdő: a kisebbségi nyelvet a többségi nyelvű gyermekeknek használják oktatási célból, a gyermekek ugyanolyan helyzetben tanulják új nyelvüket, ahogy első nyelvüket – vagyis az anyanyelvüket – is elsajátították (nyelvrokonaink közül a lapp, a kvén [= a finn nyelvváltozata] és a karjalai nyelven vezettek be effajta oktatást). Oroszországon kívül a revitalizáció Finnországban és Lettországon ért el eredményeket: az inari lappot és a lívet beszélők száma – ahelyett, hogy e nyelvváltozatok kihaltak volna – nőtt. Az oroszországi uráli kezdeményezések (mordvin, cseremis, permi nyelvek, jurák) a helyiek sokoldalú igyekezete ellenére, állami támogatás híján nem mutatnak különösebb eredményeket. – 2008-ban Badacsonytomajban – Keresztury Dezső egykori szőlősházában – a kötet szerzője Collegium Fenno-Ugricum címmel, konferenciateremmel, kutatószobákkal és könyvtárral együtt intézetet hozott létre az oroszországi uráli népek támogatására. Nyelvrokonainkat konferenciákkal, nyári egyetemekkel, valamint nyelvfejlesztési projektumokkal és több mint száz kiadvány megjelentetésével támogatta. Jelenleg az orosz–ukrán háború miatt legalábbis a nyári egyetemek tevékenysége szünetel.

Az intézet három kiadványsorozatot indított. Közéjük tartozik a *Bibliotheca Fenno-Ugrica*. Az intézet legnagyobb szabású programja a *Terminologia scholaris* című projektum. Ennek az volt a célja, hogy az iskolai tantárgyak anyanyelven való tanulásának a feltételeit megteremtse, azaz a szükséges – nem orosz – nyelvi terminológiát. A röviden ismertetett badacsonytomaji kezdeményezés – kiváló eredményei ellenére is – a mai világban egy ember emberfeletti küzdelme.

10. Nemzetközi együttműködés (407–422). A szerző politikai, civil társadalmi és szakmai szinten elemzi a kérdést. – 1992-ben megalapították és négy évenként megrendezik (ill. megrendezték) a Finnugor Népek Világkongresszusát. A mostani háborúig a tudományok területén működtek a szakmai kapcsolatok. Amennyiben újabban Oroszország ettől elzárkózik, az nemcsak ott élő kollégáinknak, hanem a magyaroknak, a finneknek és az észteknek is szellemi veszteséget okoz. – Az oroszországi uráli népek az ENSZ őslakossági állandó fórumán is képviselve vannak. Itt a legaktívabbak a lappok, akiket a hivatalos finnugor mozgalom „nem képes megszólítani”. – A szerző évekig volt a Finnugor Népek Világkongresszusa konzultatív bizottságának tagja, azonban 2011-ben politikai okok miatt lemondott a tagságról. 2021-ben orosz támadás indult a világkongresszus ellen. Mindez úgy értelmezhető, hogy „Oroszország egyre inkább bezárkózik” (421). Majd pedig így összegezi mondanivalóját: „...továbbra is készek vagyunk – nem politikai, hanem nemzetközi emberi és nyelvi jogi alapon, szakmailag – együttműködni oroszországi nyelvrokonainkkal, de azt nem hagyhatjuk, hogy politikusaik szabják meg, milyen kérdésekben” (422).

11. Összegezés és jövőkép (423–433). Az előzőekben a szerző az 5–8. fejezet tanulságait összefoglalja. Az anyanyelv helyzetével kapcsolatban megjegyzi, hogy anyanyelvünk használata nem teljes körű, mert egyes tudományterületeken csak az angol nyelvet ismerik el. A nyelv jövőjét befolyásolhatja a határon kívül élő magyarok körében tapasztalható asszimiláció és kivándorlás. A magyar nyelv minőségének romlása – helyesen – a veszélyek között említendő. A megmaradás feltételei, amelyek a kis(ebb) lélekszámú uráli népekre vonatkoznak – MOSZIN megfogalmazásában – 10 pontban foglalhatók össze. A szintén mordvin POLJAKOV meghatározta a megvalósítandó feladatokat a mordvin nyelv funkcióinak fejlesztése és kiterjesztése érdekében. A legfontosabb cél: az anyanyelv mindenekelőtt. A jövő, az ifjúság és az informatika összefüggéseiről a szerző kifejti: „Az infotechnológia lehetőségeinek kihasználása egyre inkább a nyelvi jövőt meghatározó tényezővé válik. (...) Ha a fiatalok felismerik, hogy anyanyelvük ismerete – az állami nyelv helyett áldás[,] és nem átok, akkor van jövőjük a ma még veszélyeztetett nyelveknek.” (431). A mű szerzője „pesszimista happy endje” szerint a magyaron, a finnen és az észten kívül évszázadunk végét talán négy-öt uráli nyelv élheti meg. Mindenesetre abban a reményben kell dolgoznunk, hogy a kedvezőtlen folyamatokat legalább le tudjuk lassítani, hogy aki időt nyer, életet is menthet.

Irodalom (435–478). Remek a munka forrásanyaga. A szerzőnek a tollából származik legalább ötven tétel, amelyek közül a legrégebbi vagy 40 éve íródott. Az egyes tételek között sokszor betűrendi hiba tapasztalható, ezen belül számos esetben az időrend sem emelkedő számozású.

PUSZTAY JÁNOS az uráli nyelvrokonaink kutatója, számos uráli nyelv műfordítója, az oroszországi uráli népek nyelvpolitikai kérdéseinek kiváló szakértője. Érdeklődési körébe tartozik az alapnyelv kutatás, a szociolingvisztika, és az uráli népek néprajza, irodalma és történelme. Pályája során foglalkoztatja a tudománytörténet (l. pl. Az „ugor–török háború” után. 1977), az oktatást segítő segédanyagok szerkesztése (Szakszógyűjtemény az uráli nyelvek vizsgálatához. 2000), a rokon nyelvek közül foglalkoztatja az észttől és a cseremisztől kezdve különféle szamojéd nyelvekig, továbbá az uráli és a paleoszibériai népek kapcsolata. Főleg 1990-től kezdve értekezéseinek témája elsősorban a nyelvi identitás kérdésköre, a nyelvek rokonsága (vö. pl. Nyelvek bölcsőjénél. 1990; Nyelvével hal a nemzet. Az oroszországi finnugor népek jelene és jövője 11 pontban. 2006; stb.). Jelen munkája elsősorban a nyelvünk és nyelvrokonaink nyelvének helyzete és kilátásai iránt érdeklődő olvasók számára újdonság.

Hivatkozott irodalom

- PUSZTAY JÁNOS 1977. *Az „ugor–török háború” után.* Magvető Kiadó, Budapest.
 PUSZTAY JÁNOS 1990. *Nyelvek bölcsőjénél.* Akadémiai Kiadó, Budapest.
 PUSZTAY JÁNOS 2000. *Szakszógyűjtemény az uráli nyelvek vizsgálatához.* Az Uralisztikai Tanszék kiadványai, BDTF, Szombathely.
 PUSZTAY JÁNOS 2006. *Nyelvével hal a nemzet. Az oroszországi finnugor népek jelene és jövője 11 pontban.* Teleki László Alapítvány, Budapest.

ZAICZ GÁBOR

Bárdosi Vilmos, Francia–magyar szólásszótár – Dictionnaire phraséologique français–hongrois

Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2024. 1053 oldal

BÁRDOSI VILMOS impozáns Francia–magyar szólásszótárának meglehetősen kevés előzményét találjuk a magyarországi lexikográfiában: a szótár előszava két korábbi, hazánkban megjelent gallicizmus-gyűjteményt említ, az egyik SPANRAFT ALAJOS 1889-es munkája, a másik VÉGH BÉLA és RUBIN PÉTER (1962) számos kiadást megért kötete. Miközben azt is láthatjuk, hogy 40 évvel a francia–magyar szótárírás egyik úttörőjének tekintett KISS–KARÁDY féle szótár (1852¹) (SZABÓ 2011: 80) után már a francia nyelv jellegzetes fordulatait bemutató mű jelent meg Magyarországon, feltétlenül hangsúlyoznunk kell, hogy ezek az előzmények sem a tudományos igényesség, sem gyűjteményük szakmai behatárolása és bemutatása terén nem versenyezhetnek BÁRDOSI 2024-ben megjelent szótárával. De az előzmények között feltétlenül meg kell azt is említeni, hogy BÁRDOSI VILMOS, az ELTE Francia Tanszékének professor emeritusa, évtizedek óta a francia és a magyar frazémák nemzetközileg elismert kutatójának számít: a számos általa publikált egy- és kétnyelvű szótár közül talán elég itt a Magyar szólástárat (2003) és a Francia–magyar tematikus szólásszótárt (2010) megemlíteni.

¹ Valójában az általam meg nem talált első kiadás évszáma 1844–48.